ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ
ÖĞRENME ETKİNLİKLERİ

10. Sınıf

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

Din, Çevre ve Teknoloji
İslam Düşüncesinde İtikadi-Siyasi ve Fıkhi Yorumlar

Etkinliklerin cevap anahtarı için karekodu okutun.

İÇİNDEKİLER

3

DKAB.10.4.1. İnsan, çevre ve ahlak arasındaki ilişkiyi yorumlayabilme

a) İnsan, çevre ve ahlak arasındaki ilişkiyi inceler.

b) Çevreye karşı ahlaki sorumluluklarını bağlamından koparmadan kendi yaşantısı için anlamlı hâle getirir.

c) İnsan ve çevre arasındaki ilişkiyi nesnel bir biçimde ifade eder.

7

DKAB.10.4.2. Teknoloji ve ahlak ilişkisini çözümleyebilme

a) Teknoloji ve ahlakla ilgili unsurları araştırır.

b) Teknoloji ve ahlakla ilgili unsurlar arasındaki ilişkileri belirler.

10

DKAB.10.4.3. Çevre ve teknoloji ilişkisini özetleyebilme

a) Çevre ve teknoloji ilişkisi ile ilgili çözümleme yapar.

b) Çevre ve teknoloji arasındaki ilişkileri sınıflandırır.

c) Çevre ve teknoloji ilişkisini açıklar.

13

DKAB.10.4.4. Rum suresi 41. ayetin mesajlarını özetleyebilme

a) Ayette verilen mesajlarla ilgili çözümleme yapar.

b) Ayette geçen konuları sınıflandırır.

c) Ayette verilen mesajları açıklar.

16

DKAB.10.5.1. Dinî yorum farklılıklarının ortaya çıkış sebeplerini sentezleyebilme

a) Dinî yorum farklılıklarının ortaya çıkış sebeplerinin neler olduğunu belirler.

b) Dinî yorum farklılıklarının ortaya çıkış sebepleri arasında ilişki kurar.

c) Dinî yorum farklılıklarının ortaya çıkış sebepleriyle ilgili bütünsel bakış açısına ulaşır.

19

DKAB.10.5.2. İslam düşüncesindeki itikadi-siyasi ve fıkhi yorumları karşılaştırabilme

a) İslam düşüncesindeki itikadi-siyasi ve fıkhi yorumların özelliklerini ve konu ile ilgili temel kavramları açıklar.

b) İslam düşüncesindeki itikadi-siyasi ve fıkhi yorumların özelliklerine ilişkin benzerlikleri listeler.

c) İslam düşüncesindeki itikadi-siyasi ve fıkhi yorumların özelliklerine ilişkin farklılıkları listeler.

23

DKAB.10.5.3. Hucurat suresi 13. ayetin mesajını özetleyebilme

a) Ayette verilen mesajlarla ilgili çözümleme yapar.

b) Ayette geçen konuları sınıflandırır.

c) Ayette verilen mesajları açıklar.

Emanet ve Miras

Emir, hafta sonu evde telefonunun hafızası dolunca fotoğrafları yedeklemek için babasından izin alarak harici diski bilgisayara takar. Amacı sadece telefonunda yer açmaktır. Ancak diskte "Üniversite Gezileri - 2006" isimli bir klasör dikkatini çeker. Klasörü açıp içindeki resim ve videolara bakar.

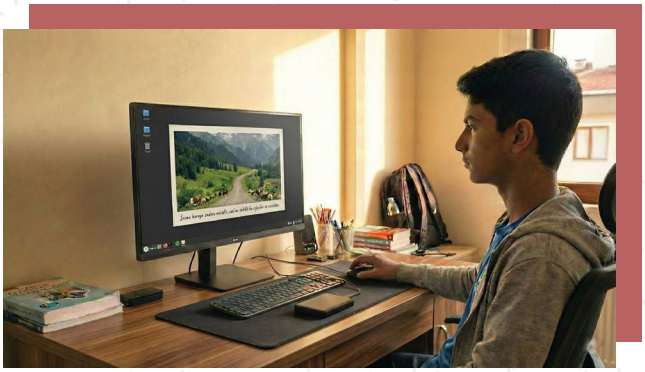

Video 1: Babası, Sivas Gürün'deki Gökpınar Gölü'nün kaynağından metal matarasını doldururken arkadaşlarına döner ve gülümseyerek şöyle der: "Şu suyun cam gibi berraklığına bakın! Allah'ın böylesine saf bir ikramı varken plastik şişelere hapsedilmiş sularla doğaya yük olmaya ne gerek var?"

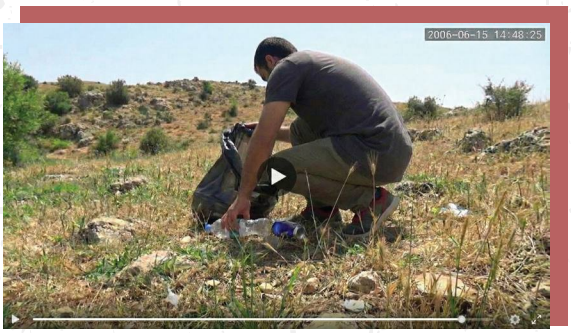

Video 2: Kamp yerinden ayrılırken babasının, ''Burayı nasıl bulduysak öyle bırakmalıyız, bizden sonrakilerin de burada hakkı var.'' diyerek sadece kendi çöplerini değil, çevrede gördükleri diğer çöpleri de topladığı görülür.

Resim: Babasının bir yayla gezisinde çektiği köy yolu fotoğrafı... Fotoğrafta bugünkü gibi yol kenarına yerleştirilmiş koruyucu yapılar değil, yolun her iki tarafında gür ağaçlar ve hemen kenarda otlayan hayvanlar görülmektedir. Fotoğrafın üzerine ise babası şu notu düşmüştür: 'İnsan burada sadece misafir, asıl ev sahibi bu ağaçlar ve canlılar.

İnsan burada sadece misafir, asıl ev sahibi bu ağaçlar ve canlılar.

Emir, babasına ait videoları izlerken ve resme bakarken yalnızca geçmişteki anıları değil; doğanın henüz bu kadar bozulmadığı o yılları da fark etti. Babasının sergilediği her tutum, ona hayatın içindeki bir gerçeği hatırlatıyordu: Müslüman'ın çevre ile kurduğu ahlaki bağ.

Şimdi, Emir'in bu izlerinden hareketle, İslam'ın çevreye bakış açısıyla harmanlayarak yorumlamasına yardım edelim.

1: Babasının hayranlıkla izlediği Gökpınar Gölü'ndeki düzenin kuraklık nedeniyle bozulmaya başlaması, Rûm suresi 41. ayetteki "İnsanların kendi elleriyle yapıp ettikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu..." uyarısıyla tam olarak örtüşmektedir.

Söz konusu bozulmanın temelinde insanın ihmal ettiği ahlaki sorumluluğun ne olduğunu bu ayet ışığında açıklayınız.

Cevap:

.....

.....

.....

2: Video 2'de babanın yerdeki çöpü alması, Hz Muhammed'in (sav) "Yoldaki bir eziyeti kaldırmak sadakadır." hadisini hatırlatmaktadır.

Bu davranışın, başkalarının hakkını gözetme bilinciyle olan ilişkisini açıklayınız.

Cevap:

.....

.....

.....

3: Resimde babasının fotoğrafladığı o güzel görüntü, Mülk suresi 3. ayette ifade edilen ''O, yedi göğü tabaka tabaka yaratandır. Rahmân'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak ve düzensizlik görüyor musun?'' ayetindeki ilahi dengeyi yansıtmaktadır.

Resimdeki görüntünün günümüzde bozulması, İslam'ın yasakladığı hangi tutumların sonucudur?

Cevap:

.....

.....

.....

Emir, babasının arşivindeki o temiz dünyayı korumak için bir rapor hazırlamaya karar verir. Siz de geçmişin doğal güzelliği ile bugünün çevre sorunlarını karşılaştırarak islami ilkeler ışığında bu raporu tamamlayınız.

	Geçmişteki Ahlaki Tavır	Bugünkü Çevre Sorunu	İslami İlke (Çözüm)
Video 1	Metal matara kullanarak plastik atığı reddetmek	....	....
Video 2	Başkasının çöpünü bile "hak" bilinciyle toplamak	....	....
Resim	Doğanın yalnızca insana ait olmadığını, diğer canlılarla ortak bir yaşam alanı olduğunu bilmek	....	....

GELECEĞE BİR TOHUM BIRAK

Emir, video ve resimlere baktıktan sonra Hz. Muhammed'in (sav) şu sözünü hatırlar: ''Kıyametin kopacağını bilseniz bile elinizdeki fidanı dikiniz.'' Bu söz, dünya ne hâlde olursa olsun, vazgeçmeden sorumluluk almak demektir. Emir, yazdığı raporun altına şu notu düşer:

Bugün dünya, babamın videosundaki kadar berrak olmayabilir ancak ben, Hz. Muhammed'in (sav) öğüdüne uyup, bir fidan dikerek doğayı korumak için somut bir adım atıyorum.

Şimdi sıra sizde. Emir gibi siz de bu mirası devralmaya hazır mısınız? Bugün doğayı bir mülk değil emanet olarak görerek kendi hayatınızda neyi değiştireceksiniz?

Bundan sonra;

.....

konusunda daha dikkatli davranarak üzerime düşen sorumluluğu yerine getireceğim.

Dijital Dünyada Mahremiyet

Görüntüleme teknolojilerine meraklı bir üniversite öğrencisi olan Kaan, kendi imkânlarıyla geliştirdiği cihazları ileride arama-kurtarma çalışmalarında kullanılabilecek faydalı araçlara dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Bu hedefle tasarladığı ve "Mini İHA(İnsansız Hava Aracı)" adını verdiği uçangöz (drone), yüksek çözünürlüklü kamerası ve uzun menziliyle ilgili yapılan test uçuşlarında görenleri kendine hayran bırakır. Bir hafta sonu Kaan, 'Mini İHA'yı mahallesindeki parkta uçururken cihaz rüzgârın etkisiyle rotasından sapar ve yakındaki bir evin bahçesine doğru sürüklenir. Kaan, uçangözü geri getirmeye çalışırken kamerasının kayıtta olduğunu fark eder. Ekrana baktığında, herkesin kendi hâlinde, sakin biri olarak tanıdığı mahalledeki yaşlı bir amcanın bahçesinde tek başına ağladığını görür. Kaan uçangözü indirir. O sırada yanına gelen arkadaşı Sinan da görüntüleri izler ve heyecanla şöyle der: "Kaan! Bu görüntüler harika! O yaşlı adamın aslında ne durumda olduğunu herkese gösterebiliriz. Bunu sosyal medyada paylaşsak 'Mini İHA'nın reklamı olur, rekor beğeni alırız. Hadi paylaşalım!" Kaan bir an duraksar. İçinden geçen düşünceler birbirine karışır. Bir insanın özel anını izinsiz ortaya koymak doğru mudur? Böyle bir paylaşım, başkalarının merakını artırarak incitici yorumlara yol açabilir mi? İnsanlar bu görüntüleri küçük düşürücü şekilde yorumlarsa yaşlı adamın zaten kırılgan olan hâli daha da zorlaşmaz mı? Üstelik görüntüler, bağlamından koparıldığında yanlış anlaşılmalar doğabilir; insanlar gerçeği bilmeden farklı yorumlar üretip birbirini etkileyebilir. Kaan derin bir nefes alır, ekranı kapatır ve Sinan'a döner: Sinan, Kur'an-ı Kerim'de "Hucurât suresi" 12. ayette şöyle buyruluyor: "… Gizlilikleri araştırmayın, birbirinizin gıybetini yapmayın…" Biz şu an farkında olmadan bir insanın özel bir anına şahit olduk. Bu görüntüyü paylaşmak, onun özel hâlini ortaya dökmek olur. İnsanların merakını gidermek ya da beğeni toplamak için birinin zayıf anını kullanamayız. Ayette de ifade edildiği gibi insanların gizli hâllerini araştırmak ve bunu yaymak bize yakışmaz. Eğer gerçekten bir şey yapacaksak, bunu paylaşarak değil onun kapısını çalıp hâlini sorarak yapmalıyız. Bizim görevimiz reklam yapmak değil; gördüğümüz durum karşısında insanlık görevimizi yerine getirmektir. Kaan, uçangözü çantasına koyar ve bir insanın onurunu korumayı tercih eder. Çünkü ona göre teknoloji ancak ahlaki sorumlulukla birleştiğinde gerçek değerini bulur.

Metindeki "… Gizlilikleri araştırmayın…" **ayetinden hareketle, teknolojinin ihlaliyle ilgili aşağıdaki durumların, neden ahlaki birer sorun oluşturduğunu araştırarak gerekçeleriyle açıklayınız.**

1. Başkasının sosyal medya hesaplarını ele geçirmek
Neden:

2. Özel konuşmaların ekran görüntüsünü alıp yaymak
Neden:

3. Konum bilgilerini gizlice takip etmek
Neden:

4. Güvenlik kameralarını merak amacıyla kullanmak
Neden:

5. Kişisel verileri izinsiz toplamak ve paylaşmak
Neden:

Aşağıda yer alan davranışlarla bu davranışların açıklamalarını eşleştiriniz. Herhangi bir açıklama ile eşleşmeyen davranışı belirleyip karşısına açıklamasını yazınız.

Davranışlar	Açıklamalar
a Yanlış bilgi aktarımı	..... "İnsanlar bu görüntüleri alay konusu yaparsa, yaşlı adamın zaten kırılgan olan hâli daha da zorlaşmaz mı?"
b Mahremiyet ihlali	..... "Görüntüler bağlamından koparıldığında yanlış anlaşılmalar doğabilir.
c Nefret söylemi	..... "İnsanlar gerçeği bilmeden farklı yorumlar üretip birbirini etkileyebilir."
ç Siber zorbalık	

Davranış	Açıklaması
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Teknoloji, Çevre ve Ahlaki Sorumluluk

Aşağıda Ayşe Hoca ve öğrencisi Emre arasında geçen diyaloğu okuyunuz.

Ayşe: Günümüzde teknoloji, insan hayatını kolaylaştıran pek çok imkân sunmaktadır. Ancak bu gelişmeler, beraberinde çevre sorunlarını da getirmiştir. İklim değişikliği, doğal kaynakların hızla tükenmesi ve tüketim alışkanlıklarının artması, teknolojinin çevre üzerindeki etkileri arasında yer almaktadır. Bu durum, teknolojinin yalnızca teknik bir mesele değil aynı zamanda insanın doğaya ve canlılara karşı tutumunu da ilgilendiren ahlaki bir sorumluluk alanı olduğunu göstermektedir. İşte bu noktada, insanın yeryüzündeki konumunu ve sorumluluklarını merkeze alan İslam dininin konuya yaklaşımı dikkat çekmektedir. İslam, doğayı insanın sınırsızca tüketebileceği bir alan olarak değil aksine korunması ve gözetilmesi gereken bir emanet olarak görür. Bu anlayış Hz. Muhammed'in (sav) sözlerinde ve uygulamalarında da görülmektedir. Onun yaşadığı dönemde çevreye, hayvanlara ve ortak yaşam alanlarına gösterdiği hassasiyet, günümüz teknolojik imkânlarıyla birlikte yeniden düşünülmesi gereken önemli bir örneklik sunmaktadır.

Emre: Hocam anlattıklarınız önemli ama kafama takılan bir şey var. Bugün teknoloji deyince aklımıza yapay zekâ, robotlar, dijital sistemler geliyor. Ama Hz. Muhammed (sav) döneminde bunların hiçbiri yoktu. O hâlde onun teknolojiye yaklaşımından söz etmek doğru mu?

Ayşe: Bu soru çok yerinde Emre. Aslında sorun, bugünkü teknoloji anlayışımızı geçmişe taşımamızdır. Oysa teknoloji her dönemde aynı anlama gelmez. Hz. Muhammed'in (sav) yaşadığı dönemde teknoloji, insanların işini kolaylaştıran aletler ve yeni fikirler demekti.

Emre: Yani teknoloji sadece makine demek değil, diyorsunuz?

Ayşe: Evet. Bir savunma yöntemi, bir üretim tekniği ya da bir eğitim uygulaması da kendi döneminin teknolojisi sayılır. Mesela Hendek Savaşı'nda hendek kazılması, dönem şartları içinde yeni ve etkili bir savunma yöntemiydi.

Emre: Ama bu fikir o topluma ait değildi, başka bir kültürden gelmişti.

Ayşe: Doğru. Burada önemli olan şudur: Yenilik, kimden geldiğine göre değil ne işe yaradığına göre değerlendirilmiştir.

Emre: Peki hocam her yenilik faydalı mıdır? Zarar veren teknolojiler de yok mu?

Ayşe: Elbette var. Bu yüzden Hz. Muhammed (sav) teknolojik imkânların ahlaka aykırı kullanımını reddetmiştir. Savaşta bile gereksiz yıkımı ve çevreye zarar verilmesini yasaklamıştır.

Emre: Bu yaklaşımı bugünkü çevre sorunlarıyla ilişkilendirebilir miyiz?

Ayşe: Kesinlikle. Bugün karşılaştığımız çevre problemlerinin çoğu teknolojinin kendisinden değil sorumsuz kullanımından kaynaklanıyor. Hz. Muhammed'in (sav) ağaç dikmeyi teşvik etmesi, hayvanlara eziyeti yasaklaması ve Medine'deki meyve bahçelerin koruma alanı ilan etmesi bu sorumluluk bilincinin açık göstergesidir.

Emre: Yani teknoloji amaç değil doğru kullanılması gereken bir araç diyebiliriz.

Ayşe: Aynen öyle. İşte bu yüzden teknoloji, çevre ve ahlaki sorumluluk birlikte düşünülmelidir.

Aşağıdaki durumları Ayşe Hoca ve Emre'nin diyaloglarından hareketle analiz ediniz.

1. Durum: Emre, Hendek Savaşı'nda kullanılan hendek kazma yönteminin farklı bir kültüründen geldiğini öğrenir. Ayşe Hoca, teknolojinin kimden geldiğinden çok, ne işe yaradığına bakılması gerektiğini söyler.

Soru: "Yenilik, kimden geldiğine göre değil; ne işe yaradığına göre değerlendirilmiştir." bakış açısını dikkate alarak, Müslümanların faydalı olan yabancı teknolojilere karşı tutumu nasıl olmalıdır?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Durum: Ayşe Hoca, Hz. Muhammed'in (sav) hayvanlara eziyeti yasakladığını ve her canlının yaşam hakkına saygı gösterilmesi gerektiğini vurgular.

Soru: Günümüzde teknolojik faaliyetlerin hayvanların yaşam alanlarına zarar vermesi sorununa bu yaklaşımı dikkate alarak nasıl bir çözüm getirilebilir?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Durum: Ayşe Hoca, Hz Muhammed'in (sav) savaşta bile gereksiz yıkımı ve çevreye zarar verilmesini yasakladığını hatırlatır.

Soru: Teknolojinin doğal kaynakların tükenmesine yol açtığı durumları, Hz. Muhammed'in (sav) bu ahlaki yaklaşımı doğrultusunda nasıl çözebileceğinizi açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Aşağıdaki tabloda verilen örnekleri inceleyiniz. Bunlardan yola çıkarak metinde yer alan uygun örnekleri boş bırakılan yerlere yazınız.

Teknolojinin Doğru Kullanımı	Canlı Haklarına Saygı	Doğayı Koruma Bilinci
1. Teknolojinin bir amaç değil hayatı kolaylaştıran bir araç olarak görülmesi	**1.** Teknolojik atıkların doğal yaşam alanlarını bozmasına engel olunması	**1.** Fabrika ve ulaşım araçlarında havayı kirletmeyen teknolojilerin seçilmesi
2. Dijital sistemlerin sadece ihtiyaç dahilinde, bilinçli ve sorumlu kullanılması	**2.** Mesire alanlarındaki çöplerle hayvanlara ve doğaya zarar verilmemesi	**2.** Üretim aşamasında, damla sulama gibi modern yöntemlerden yararlanarak suyun israf edilmeden verimli kullanılması
3.	**3.**	**3.** ....

BEYZA'NIN GÜNLÜĞÜ

Uzun bir aradan sonra memlekete döndüm. Geliş zamanımın, çocukluğumda her yıl düzenlenen Kiraz Festivali'ne denk geldiğini fark edince doğruca meydana gittim. Ancak meydanda herhangi bir hazırlık yoktu. Takvimi kontrol ettiğimde festival zamanının geldiğini gördüm. Bu durum, festivalin neden yapılmadığı sorusunu aklıma getirdi. Bu soruya cevap bulmak için dedemin kiraz bahçesine gitmeye karar verdim. Bahçeye vardığımda İsmail Amca ile karşılaştım ve durumu ona sordum. Şöyle dedi: "Daha fazla ürün almak için toprağı bilinçsizce ilaçladık. Suyu ölçüsüz kullandık. Bu yüzden toprak verimsizleşti, ürün azaldı." İsmail amcanın sözleri, festivalin yapılmamasının nedenini açıkça ortaya koyuyordu. Üretimi artırma amacıyla yapılan bilinçsiz uygulamalar, zamanla toprağın verimini düşürmüş ve ürünün azalmasına yol açmıştı. Bahçeden ayrılıp kasaba merkezine doğru yürürken caminin önündeki dijital panoda şu ayeti gördüm: "İnsanların kendi elleriyle yapıp ettikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu…" (Rûm suresi, 41. ayet) Bu ayet ile yaşananlar arasında doğrudan bir bağ kurdum. Kirazların azalması, toprağın verimsizleşmesi ve festivalin yapılamaması, insanın bilinçsiz ve sorumsuz davranışlarının bir sonucuydu. Bu durum, doğaya verilen zararın yine insan hayatına olumsuz şekilde yansıdığını gösteriyordu. Böylece yaşananların tesadüf değil, yapılan tercihlerin bir sonucu olduğunu anladım. Ayetin devamı da bunu desteklemektedir: "… Allah, dönüş yapsınlar diye yaptıklarının bir kısmını onlara tattırıyor."

Metinde bahsedilen çevresel tahribat ve bunun yansımaları, yanlış tercihlerimiz sonucu ortaya çıkan kayıplardır. Beyza'nın günlüğünde dile getirilen bu kayıpları dikkate alarak her bir kaybın ortaya çıkmasına yol açan davranışları yazınız. Bu davranışların, dijital panoda yer alan ayetin mesajıyla nasıl ilişkilendirilebileceğini açıklayınız.

Kayıp: Toprağın verimsizleşmesi, ağaçlarının kuruması, kiraz üretiminin azalması ve festivalin yapılamaması

Nedeni:.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ayetin Mesajıyla İlişkisi:.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Beyza'nın günlüğündeki ayet doğrultusunda, insan eliyle ortaya çıkan bozulmalara üç farklı örnek yazınız.

Karada Ortaya Çıkan Bozulmalara Örnekler

1. .....

2. .....

3. .....

Denizde Ortaya Çıkan Bozulmalara Örnekler

1. .....

2. .....

3. .....

İslam Dünyasında Yorum Zenginliği

Ömer, kütüphanenin İslam tarihi bölümünde gezinirken dindeki yorum farklılıklarının nasıl ortaya çıktığını ele alan bazı eserler fark etti. Merakla bu kitaplardan birini alıp okumaya koyuldu. Kitapta, yorum farklılıklarının ortaya çıkmasında Hz. Muhammed'in (sav) vefatından sonra yaşanan gelişmelerin önemli bir başlangıç noktası olduğuna dikkat çekiliyordu. İslam toplumunun yöneticisi yani halifenin kim olacağı ve devletin nasıl idare edileceği gibi Müslümanların karşılaştıkları yeni ve önemli meseleler, farklı bakış açılarıyla değerlendirilmişti. Kur'an-ı Kerim ve sünnet merkeze alınarak yapılan bu çözüm arayışları, zaman içinde çeşitli anlayışların oluşmasına zemin hazırlamış ve İslam düşüncesinde bir çeşitlilik meydana getirmişti.

Eserde, dinî konuların anlaşılmasında farklı sonuçlara varılmasının diğer nedenleri ise şöyle açıklanıyordu: Öncelikle, insanların eğitim düzeyleri, bilgi birikimleri, ilgi alanları ve yetenekleri birbirinden farklıdır. Tıpkı bir metni okuyan iki kişiden birinin bilimsel verilere, diğerinin ise edebi anlatıma odaklanması gibi, dinî metinlerin incelenmesinde de kişilerin sahip olduğu bu farklı özellikler aynı konuya farklı açılardan yaklaşılmasını sağlar. İkinci olarak, İslam'ın hızla yayıldığı birbirinden farklı bölgelerin ve o bölgelerdeki yaşam koşullarının etkisi çok büyüktür. İslam dini zamanla farklı iklimlere, yeryüzü şekillerine ve köklü geleneklere sahip bölgelere ulaşmıştır. Doğal olarak insanlar, dinî meseleleri yaşadıkları yerin şartları, günlük yaşam alışkanlıkları ve geçmişten getirdikleri deneyimleri doğrultusunda değerlendirmişlerdir. Bu durum, dinin temel inançlarına zarar vermeden onun farklı yerlerde çeşitli zenginliklerle yaşanmasına imkân tanımıştır. Nitekim insanların giyim kuşamında, mimarisinde veya ibadetlerin yerine getirilişindeki bazı uygulamalarda bu yansımaları açıkça görmek mümkündür. Son olarak, Kur'an-ı Kerim'in kendine has dil ve anlatım özellikleri de bu çeşitliliğe zemin hazırlar. Kur'an-ı Kerim'deki bazı ayetlerin manası çok açıkken, bazıları üzerinde derinlemesine düşünmeyi gerektirir. Özellikle soyut konuların kavranmasını kolaylaştırmak amacıyla kullanılan benzetmeler, metne bir anlam zenginliği katar. Bu durum farklı yorumların ortaya çıkmasını doğal hâle getirerek İslam düşüncesindeki çeşitliliği besler.

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

1. **Dinî yorum farklılıklarının metinde geçen ortaya çıkış sebeplerini yazınız.**

   .....
   .....
   .....
   .....

2. **Ömer'in okuduğu kitaptaki bilgilerden hareketle vahyin tek bir kaynak olmasına rağmen neden farklı şekillerde yorumlanmasını din ve dinî yorum kavramları arasındaki fark üzerinden açıklayınız.**

   .....
   .....
   .....
   .....

Ömer'in okuduğu kitaptan hareketle aşağıdaki tabloda verilen örnek durumları inceleyiniz. Her bir durum için, ortaya çıkan yorum farklılığının hangi sebebe dayandığını ilgili sütuna yazınız. Daha sonra belirlediğiniz sebebin, bu farklılığın ortaya çıkmasında nasıl bir etkisi olduğunu "Gerekçe" **bölümünde açıklayınız.**

Kitaptaki Bilgi	Yorum Farklılığının Sebebi	Gerekçe (Neden bu sebebe dayanmaktadır?)
İslam toplumunun yöneticisi yani halifenin kim olacağı ve devletin nasıl idare edileceği gibi yeni meselelerin farklı bakış açılarıyla değerlendirilmesi	....	....
İnsanların eğitim düzeyleri, bilgi birikimleri ve yeteneklerinin farklı olması; kiminin bilimsel verilere, kiminin edebi anlatıma odaklanması	....	....
İslam'ın yayıldığı farklı bölgelerdeki yaşam koşullarının, iklimlerin, yeryüzü şekillerinin ve köklü geleneklerin dinî meseleleri değerlendirmedeki etkisi	....	....
Kur'an'daki bazı ayetlerin anlamının açık olması, bazılarının ise üzerinde düşünmeyi gerektiren anlamlar içermesi	....	....

Ömer'in okuduğu kitapta anlatılan dinî yorum farklılıkları birlikte değerlendirildiğinde, bu çeşitliliğin İslam düşüncesinin anlaşılması ve yaşanması açısından önemi nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

FARKLILIKTA BİRLİK

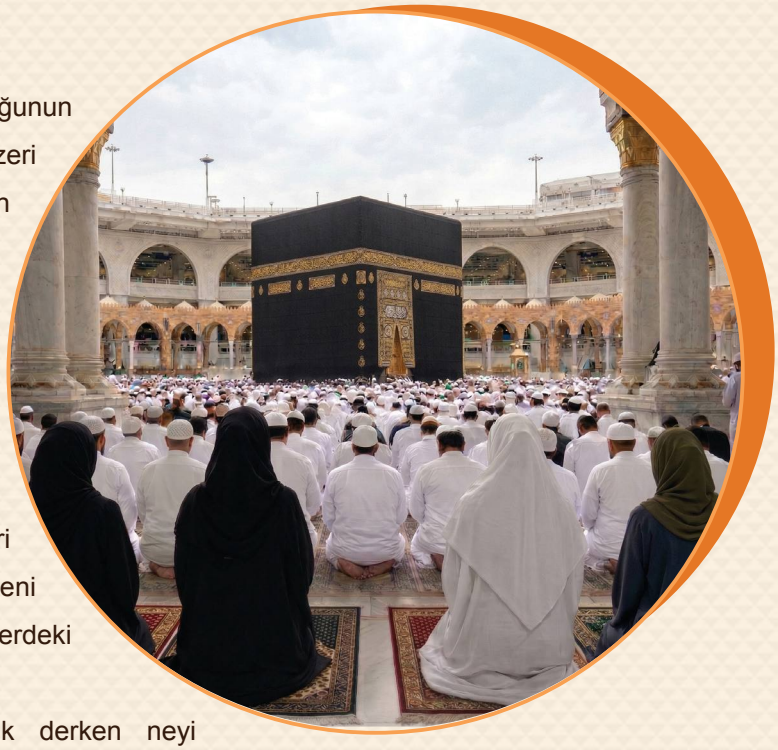

Talha, hayatında ilk kez çıktığı umre yolculuğunun ardından memleketine dönmüştü. Akşamüzeri kardeşleri Hakan ve Hümeyra ile çay içmek için salonda oturuyordu; yüzündeki sevgi dolu, huzurlu ifade hemen fark ediliyordu.

Hakan merakla söze girdi: “Talha, anlat bakalım… Kâbe’yi ilk gördüğünde ne hissettin? Oraların havasını biraz bize de yaşat.”

Talha, çayından bir yudum aldıktan sonra konuşmaya başladı: “Kâbe’yi görmek, o atmosferi solumak gerçekten bambaşka bir duyguydu. Ancak beni en çok düşündüren şey, orada şahit olduğum ibadetlerdeki bazı farklılıklar oldu.”

Hümeyra şaşkınlıkla sordu: “İbadetlerde farklılık derken neyi kastediyorsun? Namaz sonuçta aynı namaz değil mi?”

Talha, gördüklerini heyecanlı bir dille anlattı: “Ben de başta öyle düşünüyordum. Fakat namaz kılarken yanımda duran bir kişi ellerini yanlarına salmıştı, önümdeki bir erkek ise ellerini göğüs hizasında bağlamıştı. Bazıları rükûya giderken ve kalkarken ellerini kaldırıyor, bazıları kaldırmıyordu.”

Hakan bir süre düşündükten sonra duygularını dile getirdi: “İnsanın aklına ister istemez şu soru geliyor: Madem inanç bir, kitap bir, kıble bir… Bu farklılıklar neden var?”

Talha gülümseyerek cevap verdi: “Ben de ilk anda bunu sorguladım. ‘Acaba biri yanlış mı yapıyor?’ diye düşündüm. Ancak oradaki ortamda bir karmaşa değil, derin bir huzur hâkimdi. Orada birkaç kişiyle sohbet ettikten sonra fark ettim ki bu farklılıklar bir yanlışlıktan değil aynı kaynaklara dayanan farklı anlayış ve yorumlardan doğuyor.”

Hümeyra, söze katıldı: “Demek ki İslam, sadece bizim alışık olduğumuz tek bir uygulama biçiminden ibaret değil. Bu farklılıkların nasıl ortaya çıktığını, hangi bilgi ve yorumlara dayandığını öğrenmek gerekiyor.”

Üç kardeş, dindeki bu çeşitliliğinin nedenlerini, İslam düşüncesinde yorum farklılıklarının nasıl oluştuğunu ve mezheplerin bu süreçteki yerini araştırmaya karar verdiler. Amaçları, Talha’nın Kâbe’de gördükleri bu farklılığın bir ayrışma değil aynı inanç etrafında oluşmuş bir zenginlik olduğunu daha iyi kavramaktı.

Talha ve kardeşleri metindeki konuyla ilgili çeşitli kaynaklardan araştırmalar yaparak aşağıdaki bilgilere ulaşmışlardır.

TALHA

İslam düşüncesinde dinî yorumların oluşumunda bazı temel kavramların öne çıktığı görülmektedir. Yapılan incelemelerde ve okumalarda özellikle itikat, fıkıh, mezhep, tevil ve ehlisünnet kavramlarının sıkça kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bu kavramlar, İslam düşüncesinde ortaya çıkan yorum farklılıklarının anlaşılmasında önemli bir yere sahiptir. Ancak bu kavramların hangi alanla ilişkili olduğu, neyi ifade ettiği ve birbirleriyle nasıl bir bağ içinde bulunduğu konusunun açıklığa kavuşması için daha ayrıntılı bir araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

HÜMEYRA

İslam düşüncesinde ibadet ve günlük hayata dair hükümleri açıklayan farklı fıkhî yorumlar ortaya çıkmıştır. Bu yorumların başında Ebu Hanife'nin görüşlerine dayanan Hanefilik gelmektedir. Hanefilikte Kur'an, sünnet ve sahabe görüşleri esas alınmış; istihsan, kıyas ve örf gibi yöntemlere de başvurulmuştur. Bu mezhep, kolaylığı esas alan yaklaşımıyla geniş bir coğrafyada yayılmıştır. Malikilik, Malik bin Enes'in görüşleri doğrultusunda şekillenmiştir. Bu mezhepte Medine halkının uygulamaları önemli bir ölçü kabul edilmiştir. Şafiilik ise Muhammed bin İdris Şafii'nin sistemleştirdiği bir fıkhî yaklaşımdır. Şafiilikte hüküm verilirken Kur'an, sünnet, icma ve kıyas sıralaması takip edilmiştir. Hanbelilik, Ahmed bin Hanbel'in görüşleri etrafında ortaya çıkmıştır. Bu mezhepte ayet, hadis ve sahabe görüşleri ön planda tutulmuştur; kıyasa daha sınırlı yer verilmiştir. Şia bünyesinde ortaya çıkan Caferilik ise Cafer Sadık'ın görüşleri etrafında şekillenmiş bir fıkhî yorumdur. Farklı mezheplerin ortaya çıkması ibadetlerin ayrıntılarındaki uygulama farklılıklarını açıklamakta ve İslam düşüncesindeki fıkhî zenginliği göstermektedir.

HAKAN

İslam düşüncesinde inanç esaslarını açıklamak için farklı itikadi yorumlar ortaya çıkmıştır. Bu yorumlar arasında Eşarilik ve Matüridilik, ehlisünnet anlayışı içinde yer alan iki temel yaklaşımı oluşturur. Her iki ekolde de Allah'ın merhameti gereği insana güç yetiremeyeceği şeylerle sorumluluk yüklenmediği kabul edilir. Ayrıca insana cüzî irade verilmiş olup kişi bu iradesiyle tercih yapabilmektedir. Eşarilikte Allah'ın birliği, isim ve sıfatları konusunda ayet ve hadisler esas alınır. Bu anlayışa göre iman, kalp ile tasdikten ibarettir ve Allah'ın ahirette görülebileceği kabul edilir. Matüridilikte ise insanın, Allah'ın varlığı ve birliğini aklıyla kavrayabileceği vurgulanır. Bu yaklaşımda iman, kalp ile tasdik ve dil ile ikrardan oluşur; iman bir bütündür ve artıp eksilmesi söz konusu değildir. Matüridilik ayrıca Allah'ın zati ve sübuti sıfatları üzerinde durur. Her iki yaklaşım da Kur'an ve sünneti esas almış, inanç esaslarının anlaşılmasını amaçlamıştır. Ortaya çıkan farklılıklar temel inançlarda ayrılığa yol açmamış, aksine İslam düşüncesindeki yorum zenginliğini ortaya koymuştur.

Metinden Talha'nın araştırmalarında geçen temel kavramları tespit ediniz. Ardından bu kavramları araştırarak anlamlarını aşağıdaki tabloya yazınız.

KAVRAM	ANLAMI
.....	....
.....	....
.....	....
.....	....
.....	....

Hümeyra ve Hakan'ın ulaştığı bilgilerden hareketle, aşağıda numaralandırılmış olarak verilen ifadeleri inceleyiniz. Bu ifadelerin itikadî-siyasî ve fıkhî yorumlar arasındaki benzerlik ve farklılıklardan hangisine ait olduğunu belirleyerek, alt kısımda yer alan uygun kategorilere numaralarını yazınız. (Her numarayı yalnızca bir kategori için kullanabilirsiniz.)

1. İman esaslarını konu alır.
2. İbadet ve muamelat (sosyal hayat) hükümlerini düzenler.
3. Akıl ile vahiy arasında denge kurar.
4. Ayet ve hadisleri ön planda tutar.
5. Medine halkının uygulamasını delil kabul eder.
6. Ehlibeyt görüşlerini ve imamet anlayışını esas alır.
7. Yorum farklılıkları, kullanılan yöntemden kaynaklanır.
8. İnanç alanı ile ilgili bilgiler verir.
9. Günlük hayat uygulamalarına rehberlik eder.
10. İnsanın cüzi irade sahibi olduğunu ve tercihlerinden sorumlu olduğunu vurgular.
11. Kolaylığı esas alan yaklaşımlarla dinin geniş coğrafyalara yayılmasını sağlar.
12. İmanın mahiyeti (tasdik, ikrar, artma-eksilme) üzerine tanımlar yapar.
13. Hüküm verirken kıyas, icma, istihsan ve örf gibi yan delillere başvurur.
14. Dinde bir ayrışma değil, İslam düşüncesindeki yorum zenginliğini temsil eder.

KATEGORİLER

İtikadî Yorumlara Ait Olanlar: .....

Fıkhî Yorumlara Ait Olanlar: .....

Her İkisine Ortak Olanlar: .....

KARDEŞLİK SOFRASI

Ramazan ayında, iftar saati yaklaşırken Ayasofya-i Kebir Cami-i Şerifi çevresinde bir hareketlilik vardı. Caminin önünde uzun bir iftar sofrası kurulmuştu. Dünyanın farklı yerlerinden gelen üniversiteli gençler ve birçok insan aynı masa etrafında bir araya gelmişti. Bosnalı Tarık, Malezyalı Aişe, Senegalli Abdoulaye, Gazze'den Yahya, Doğu Türkistanlı Aybüke ve ev sahibi Zeynep yan yana oturuyordu. Konuştukları diller farklıydı. Bazen kurulan cümleler tam anlaşılamıyor, kelimeler yarım kalıyordu. Ama bakışlar, gülümsemeler ve paylaşılan bekleyiş bu eksikliği çabucak gideriyordu. Çünkü kimse bu farklılıkları bir üstünlük sebebi olarak görmüyordu. Herkes iftar saatini bekliyordu. Vakit yaklaşırken meydanda konuşmalar azaldı.

Herkes kendi lisanıyla dua ediyor, birbirine bakarken başıyla selam veriyordu. Sessizlik içinde kalpler aynı anda bir noktada birleşmiş gibiydi. İşte tam bu anda Zeynep, sofradaki hâli açıklayan bir ayeti hatırlattı: "Allah Hucurat suresinde 13. ayetinde buyuruyor ki: 'Ey insanlar! Şüphe yok ki biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık. Birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır.' Ayetin mesajı sofranın üzerine bir dua gibi yayıldı. Gençler birbirine baktı; kimisi başıyla onayladı, kimisi gülümseyerek içinden düşündü. Çünkü ayetin anlattığı hakikat, sofrada zaten yaşanıyordu. Farklı milletlerden gelmişlerdi ama aynı sofradaydılar. Farklı diller konuşuyorlardı ama aynı bekleyişte buluşmuşlardı. O anda herkes, farklılıkların değil, ortak kulluğun ve aynı ana tanıklığın değerli olduğunu hissetti. Bir süre sonra Abdoulaye düşüncesini seslendirdi: "İlk geldiğimde çok tedirgindim. Dilini bilmediğim bir yerdi. Ama şimdi burada kendimi yabancı hissetmiyorum."

Yahya başını kaldırıp ekledi: "Ben de burada öğrendiklerimi bir gün kendi insanlarıma anlatacağım." Tam o sırada minarelerden "Allahu ekber" sedası yükseldi. Meydandaki herkes aynı anda orucunu açtı. O sofrayı değerli kılan şey; isimler, diller, renkler ya da memleketler değil, insanın hayatına yön veren duruşu ve Rabb'ine karşı taşıdığı sorumluluktu.

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

1. **Metinde bahsedilen gençlerin aynı sofrada buluşmasının, Hucurat suresi 13. ayetteki "farklılık" vurgusunu nasıl yansıttığını açıklayınız.**

.....
.....
.....
.....

2. **Metindeki ayete göre bir insanın değerli görülmesinde hangi ölçütlerin ön plana çıktığını açıklayınız.**

.....
.....
.....
.....

3. **Metinde verilen ayetin temel mesajı aşağıdakilerden hangisidir?**

A) İnsanlar arasındaki farklılıklar, günlük yaşamı daha renkli ve çeşitli hale getirir.
B) İnsanların değerini belirleyen şey, takva ve Allah'a karşı sorumluluk bilincidir.
C) Toplumların birbirinden farklı gelenekler yaşatması, yeryüzü için kültürel bir zenginliktir.
D) İnsanların yetenek ve özelliklerindeki farklılıklar, toplumda yardımlaşmayı ve dayanışmayı artırır.
E) İnsanların farklı topluluklara ayrılması, tanışma ve kaynaşma vesilesidir.

Metinden alınan aşağıdaki durumların numaralarını, Hucurat suresi 13. ayetin mesajlarını temsil eden aşağıdaki ilgili başlıkların altına yazınız. (Numaraları birden fazla durum için kullanabilirsiniz.)

1. Dünyanın farklı yerlerinden gelen üniversiteli gençlerin aynı sofrada bir araya gelmesi
2. Gençlerin farklı milletlerden olmalarına rağmen birbirlerini tanımaya yönelmeleri
3. Sofrada kimsenin kendini diğerinden üstün görmemesi
4. Farklı diller konuşulmasına rağmen ortak bir bekleyiş ve paylaşımın oluşması
5. Abdoulaye'nin başlangıçtaki yabancılık hissinin zamanla kaybolması
6. Kelimeler farklı olsa da dualardaki asıl buluşma noktasının, kalplerdeki Allah inancı ve O'na karşı sorumluluk duygusu olması
7. Ayetin hatırlatılmasıyla, gençlerin asıl değerin farklılıklarda değil, Allah'a duyulan ortak kulluk bilincinde yattığını hissetmeleri
8. Değer ölçüsünün soy, renk veya memleket değil; duruş ve sorumluluk olarak görülmesi
9. Gençlerin farklılıkları ayrışma nedeni değil, tanışma vesilesi olarak görmesi
10. İsimlerin, dillerin ve ırkların insanları birbirlerinden ayırmak yerine, o iftar sofrasında herkesi kardeşlik bağıyla birleştirmesi

Asabiyetin reddi: .....

Tearüf : .....

Takva: .....

NOTLAR